

За пет година постојања, Правно саветовалиште за узбуњиваче портала Пиштаљка дало је 1.900 писаних савета узбуњивачима и потенцијалним узбуњивачима, наши адвокати поднели су 30 тужби у име узбуњивача, вратили на посао више од 20 узбуњивача и имали више од стотину рочишта пред судовима.

У исто време, новинари Пиштаљке објавили су више од стотину чланака о узбуњивачима и поступцима пред судовима, чиме су допринели да се заустави одмазда над онима који су пријавили корупцију и друге злоупотребе и да одговорни за те злоупотребе буду кажњени. Овај концепт повезивања новинарског и адвокатског рада јединствен је у свету и за четири године показао је праву снагу, јер

узбуњивачима пружа оно што им је најпотребније – бесплатну правну помоћ, укључујући заступање пред судом, и подршку јавности. Када се узбуњивачи јаве Пиштаљци и наши новинари истраже њихове пријаве и објаве чланак, одмазда над узбуњивачем се смањује а притисак прелази на послодавца односно оне који су одговорни за злоупотребе на које узбуњивачи указују.

У последњих годину дана, Пиштаљка је развила и сарадњу с Републичким јавним тужилаштвом и до сада за рад са узбуњивачима обучила више од стотину тужилаца, а у плану и рад на конкретним случајевима узбуњивања. До краја године биће објављен и приручник за поступање јавних тужилаца у раду са узбуњивачима.

02

Обуке за локалне самоуправе

02

Више од стотину представника локалних самоуправа прошло је у последњих осам месеци обуке за примену Закона о заштити узбуњивача, које Пиштаљка организује са Пројектом за одговорну власт (ГАИ) америчке владине организације УСАИД. Међу учесницима обука била су овлашћена лица за поступак унутрашњег узбуњивања, начелници општинских управа, директори комуналних предузећа и запослени у општинским и градским управама, а до краја лета биће објављен и приручник за поступање у унутрашњем узбуњивању. Обуке су водили новинари и адвокати Пиштаљке и амерички стручњак за узбуњивање Том Дивајн. ■

СУДСКА ПРАКСА

Узбуњивање у Етнографском музеју: Почело суђење бившој директорки

У Посебном одељењу Вишег суда у Београду почело је суђење бившој директорки Етнографског музеја Мирјани Менковић, оптуженој за злоупотребу службеног положаја. На то да је директорка организовала вишемилионску проневеру новца музеја указала је Биљана Нојковић, која је била запослена у Етнографском музеју и која је после узбуњивања добила отказ.

Тројица оптужених за проневеру новца претходно су признала кривицу и осуђени су на условне казне затвора. Како је образложено у пресуди Вишег суда у Београду, Предраг Мартиновић, оснивач Агенције за комуникацију и односе са јавношћу „Њу реј“ извршио је кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица и добио је условну казну у трајању од шест месеци која ће бити активирана ако у року од две године по правоснажности пресуде учини ново кривично дело. На три месеца условне казне, са роком провере од годину дана, осуђен је Игор Шебешћен, док је Жељко Марковић склопио споразум на годину дана затвора са роком провере од три године. Фирме Шебешћена и Марковића имале су потписане уговоре о сарадњи са Етнографским музејом и наплаћивали су услуге које нису обавили. Марковић је, тако, за обраду документације узео више од 7,5 милиона динара, за своју фирму задржао нешто мање од 700.000, а остатак лично предао на руке једном раднику Етнографског музеја. ■

Предраг Мартиновић је у јулу 2015. године са Етнографским музејом закључио уговор о пословној сарадњи који је потписала директорка Мирјана Менковић. По овом уговору Мартиновићева фирма требало је да музеју пружа услуге обраде документације, израде публикација, превођења, промоције у медијима и слично. Међутим, како се даље наводи у пресуди, пословна сарадња није реализована и ти послови нису никада ни обављени. Ове необављене послове фирма „Њу реј“ ипак је наплатила Етнографском музеју у износу од преко два милиона динара. У пресуди се наводи да је он део новца давао „на руке“ извесном Немањи Штули, запосленом у Етнографском музеју. Узбуњивач Биљана Нојковић је 2014. године као повереник синдиката „Независност“ указивала на незаконитости у Етнографском музеју, а онда се у мају исте године обратила поверенику централе овог синдиката. Синдикат је у јулу 2014. године послао молбу Буџетској инспекцији да изврши надзор у музеју, када су и уочене неправилности у раду, управо оне на које је Нојковић указивала.

Повећао се број узбуњивања у Великој Британији

Увођењем финансијске награде за узбуњиваче повећао се број пријава британском државном телу које је задужено за сузбијање монопола. На телефонски број агенције за конкуренцију и тржиште прошле године јавило је 18% више грађана него 2107. године, објавио је „Фајненшел тајмс“. То је два и по пута више пријава него што их је било 2014. године кад је та агенција почела да ради пошто су се спојиле две институције задужене за обезбеђивање конкуренције и праћење непоштених поступака на тржишту. Пријаве су се односиле на картелске договоре, односно праксу фирми да намештају цене и попусте, уговарају које ће муштерије и области покривати, ограничавају производњу или набавку неког производа како би подигли његову цену или се договарају о намештању цена за тендере. ■

Квебечки премијер се извинио отпуштеном узбуњивачу

Премијер канадске покрајине Квебек Франсоа Лего извинио се узбуњивачу Лују Роберу, агроному који је отпуштен из министарства пољопривреде пошто је пријавио мешање приватног сектора у истраживање пестицида и њихово лобирање да се у извештајима умање штетни ефекти пестицида. Лего је рекао да ће се потрудити да Робер буде враћен на посао. Пре ове изјаве, министар пољопривреде одбио је да се извини узбуњивачу. „С дужним поштовањем, ја тада нисам био у министарству... Те ствари су се десиле под другом владом, под другим министром“, рекао је министар Андре Ламонтањ новинарима. Омбудсман Квебека је у извештају оптужио министарство пољопривреде да је „озбиљно прекршило“ закон о заштити узбуњивача кад је открило идентитет Луја Робера, који је извршио унутрашње узбуњивање. Омбудсман тврди да би одмазда према Роберу, који је добио отказ, могла да обесхрабри нове узбуњиваче. ■

ВЕСТИ

„Кад сте у рату, имате подршку, као узбуњивач сте сами“

Аустралијанац Дејвид Вилијам Мекбрајд оптужен је да је новинарима аустралијског јавног сервиса дао тајне податке о учешћу војника из те земље у убијању цивила у Авганистану. Овај узбуњивач каже да је био свестан да су документа проглашена тајном, али да их је предао новинарима јер је то у „националном интересу“.

„Једна је ствар борити се за неку војску у рату, јер онда имате групу за подршку, а као узбуњивач немате ништа. Сами водите рат и често се питате да ли сте нормални, што вас и други питају. То је ужасна борба“, рекао је Мекбрајд за Би-Би-Си.

Он каже да му прети казна затвора од 50 година, а овај случај узбуркао је не само Аустралију него и свет кад је полиција упала у телевизију Еј-Би-Си тражећи доказе о вези узбуњивача с новинарима. То је био велики ударац на слободу штампе у овој земљи.

У исто време, суди се још једном аустралијском узбуњивачу. Ричард Бојл је открио да пореска управа крши закон тиме што агресивно наплаћује порез и сада му прети казна од 161 године затвора ако се утврди његова кривица. Бојл каже да је после узбуњивања добио отказ, имао нервни слом и да пати од хроничне несанице и срчаних проблема. ■

Судија тражи заштиту као узбуњивач

Британски судија Клер Гилам, која је јавно критиковала правосудни систем, покушава да од суда добије заштиту као узбуњивач иако британски закон о заштити узбуњивача не важи за судије. Према одлуци апелационог суда из 2017. године судије нису радници и не могу имати исту правну заштиту као запослени из других сектора. Гилам је упозорила да судије немају довољно просторија за рад и да имају превише предмета, што је назвала „системском грешком“ судске управе. Она жели да као узбуњивач поднесе пријаву против Министарства правде, али за то је потребно да највиши британски суд оцени да је као судија овлашћена да то уради. За разлику од британског закона, српски Закон о заштити узбуњивача покрива и судије, као и све друге запослене, грађане у фактичком радном односу, волонтере и кориснике услуга. ■

Слобода за Џулијана Асанжа и Челси Менинг

„Током последње деценије, Џулијан Асанж и Викиликс открили су кршења људских права и низ случајева корупције у компанијама, владама и обавештајним службама. Као научници и грађани које занима заштита узбуњивача и слободне штампе, са способношћу да владе одговарају за овакве злоупотребе, позивамо да Џулијан Асанж и Челси Менинг буду одмах пуштени из затвора.“

Ово је део отвореног писма које сам недавно потписао заједно са још педесетак професора, правника, новинара и активиста за заштиту узбуњивача из целог света док Асанж у британском затвору чека одлуку о изручењу Америци, а Менинг у америчком затвору одбија да сведочи у поступку против Асанжа. Отпор притиску најмоћније државе света на њих двоје толико је слаб да о овом отвореном писму није објављена вест, већ је завршило у писмима читалаца лондонског „Индепендента“.

Многи новинари Џулијана Асанжа чак не признају за колегу, као генерални секретар Европске федерације новинара који је недавно на међународној конференцији Удружења новинара Србије и РТС-а рекао да је Асанж „прекршио правила новинарства“. За разлику од генералног секретара највеће европске новинарске организације, већина новинара – па и из оних медија који су сарађивали с

Викиликсом и на томе зарадили и прославили се – ћути.

Викиликс је, пре него што је посао светски познат, био једна од инспирација за Пиштаљку. Желели смо да узбуњивачима омогућимо да безбедно разоткрију корупцију и да новинари истраже њихове пријаве и о томе обавесте јавност. Све оно што главни српски медији нису радили. Нису то радили ни светски медији. Бредли Менинг (данас Челси) био је војник у Ираку и имао је приступ тајним документима. Тако је видео и да амерички војници са безбедне удаљености и без казне убијају цивиле на ирачким улицама. Хтео је да „Вашингтон пост“ и „Њујорк тајмс“ пишу о тим ратним злочинима, без успеха је звао обе редакције, није стигао ни до новинара. Онда се обратио Викиликсу и остало је историја. На том сајту су касније објављене и тајне депеше из којих смо сазнали шта српски политичари причају америчким дипломатама кад мисле да их јавност неће чути.

Асанж и Менинг су својим поступцима задужили цео свет. Зато је најмање што им дугујемо слобода. ■

Пише: **Владимир Радомировић**
главни уредник
Пиштаљке